

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій, обліку та фінансів

Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

РЕКА Єлизавета Юріївна

УДК 79.85:35.087.43:349.3(477.42)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

«Розвиток недержавних пенсійних фондів в Україні»

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Єлизавета РЕКА _____

Керівник роботи
ШУБЕНКО Інна Андріївна
к.е.н., доцент

Житомир – 2021

Висновок кафедри фінансів і кредиту за результатами попереднього захисту:
РЕКА Єлизавети Юрїївни

Протокол засідання кафедри фінансів і кредиту № __ від «__» грудня 2021 р.

Завідувач кафедри _____

к.е.н., професор _____ _Дмитро ДЕМА

«__» грудня 2021 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти РЕКА Єлизавета Юрїївна захистив (ла)
кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ _Тетяна ТОВСТУХА

«__» грудня 2021 р.

АНОТАЦІЯ

Река Є. Ю. Розвиток недержавних пенсійних фондів в Україні. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Поліський національний університет, 2021.

В кваліфікаційній роботі викладено теоретичні, методичні та практичні аспекти щодо особливостей розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні. Теоретично обґрунтовано поняття недержавного пенсійного фонду та охарактеризовано методичні підходи до оцінювання рівня розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні. Досліджено сучасний стан недержавного пенсійного забезпечення України. Спрогнозовано показники розвитку недержавного пенсійного забезпечення України в майбутньому.

Ключові слова: пенсія, пенсійна система, недержавний пенсійний фонд, недержавне пенсійне забезпечення, пенсійне страхування.

SUMMARY

Reka E. Y. Development of private pension funds in Ukraine. - Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for a master's degree in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance". - Polissya National University, 2021.

The qualification work presents theoretical, methodological and practical aspects of the peculiarities of the development of private pension funds in Ukraine.

The concept of non-state pension fund is theoretically substantiated and methodical approaches to estimating the level of development of non-state pension funds in Ukraine are characterized. The current state of private pension provision in Ukraine is studied. Indicators of development of non-state pension provision of Ukraine in the future are forecasted.

Key words: pension, pension system, private pension fund, private pension provision, pension insurance.

ЗМІСТ

ВСТУП.	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ.	8
Висновки до розділу 1.	12
РОЗДІЛ 2. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ.	13
Висновки до розділу 2.	22
РОЗДІЛ 3. ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ.	24
Висновки до розділу 3.	30
ВИСНОВКИ.	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.	33
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми та аналіз останніх досліджень. Вагомою частиною державної соціальної політики в Україні є сучасна система пенсійного страхування. Проте не для всіх учасників пенсійного забезпечення є можливість отримувати гідну пенсію. Головними проблемами, що гальмують здійснення пенсійного забезпечення громадян повною мірою, є складна економічна, соціальна і політична ситуація в країні, тінізація економіки та старіння населення.

Через значне зростання кількості населення похилого віку та збільшення навантаження на традиційний Пенсійний фонд, солідарна система пенсійного забезпечення не показує ефективних результатів. Саме тому, необхідним кроком є докорінне реформування пенсійної системи та перехід до принципів багаторівневості, яка представлена накопичувальною системою та сукупність недержавних пенсійних фондів.

Питанням розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні присвячено значну кількість наукових праць вітчизняних дослідників. Серед останніх напрацювань варто відмітити роботи О. Бачинської, О. Білик, К. Грем'яцької, В. Даценко, С. Мельнікова, І. Новікової, Л. Птащенко, М. Рубанова, С. Смоляра, Н. Телічко, М. Терещенка та ін.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є прогнозування розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні та показати їх роль в системі реформування пенсійного забезпечення. Для реалізації мети кваліфікаційної роботи необхідно вирішення наступних завдань:

- узагальнити теоретичні положення щодо визначення сутності недержавних пенсійних фондів та поглибити уявлення про зміст ключових понять, через які розкриваються особливості їх діяльності;
- здійснити аналіз та оцінку функціонування недержавних пенсійних фондів в Україні;

- надати загальну характеристику напрямків використання коштів недержавних пенсійних фондів;
- спрогнозувати діяльність недержавних пенсійних фондів в Україні.

Об’єкт і предмет дослідження. *Об’єктом дослідження є процес розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні. Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних та прикладних аспектів функціонування недержавних пенсійних фондів в Україні.*

Методи дослідження. У ході дослідження використовувались низка загальних та спеціальних методів, зокрема: *абстрактно-логічний* – при теоретичному обґрунтуванні особливостей розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні; *статистико-економічний* – при аналізі сучасних тенденцій та встановленні рівня розвитку недержавного пенсійного забезпечення України та її регіонів; окрім того, застосовувались методи аналізу, синтезу, аналогій, розрахунково-конструктивний.

Елементи наукової новизни одержаних результатів. У результаті дослідження отримано показники прогнозування щодо розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні, який полягає у розрахунку показників за кореляційно-регресійним аналізом за допомогою переліку кількісних та якісних індикаторів соціально-економічного стану країни.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи було опубліковано у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій:

1. «Роль недержавних пенсійних фондів у системі пенсійного забезпечення» – Фінансове забезпечення економіки (24 травня 2018 р., ЖНАЕУ);
2. «Оцінка стану розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні» – Стійкий розвиток національної економіки: актуальні проблеми та механізми забезпечення (27 квітня 2021р., Кривий Ріг);

3. «Фактори впливу на недержавне пенсійне забезпечення в Україні» – Фінансове забезпечення економіки (01 червня 2021 р., Поліський національний університет).

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання в аналітичних дослідженнях рівня розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, основної частини (трьох розділів), висновків, списку літератури та додатків. Загальний обсяг роботи становить 34 сторінок. Дослідження проілюстровано 4 рисунками, 7 таблицями.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ УКРАЇНИ

Сучасна система пенсійного забезпечення України є головною складовою соціальної політики держави. Проте, вона характеризується нестабільністю і неспроможністю забезпечити пенсіонерам достатній рівень життя, тому виникає необхідність в альтернативних видах пенсійного забезпечення. Багаторівнева пенсійна система здатна розвантажити основний Пенсійний фонд України, надавати суспільству обґрунтований рівень матеріального забезпечення, сприятиме зниженню соціальної і моральної напруги в соціумі.

Нормами закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» передбачено створення в Україні трирівневої системи пенсійного забезпечення (рис. 1.1). Головним державним виконавчим органом регулювання пенсійної системи є Пенсійний фонд України.

Перший рівень - солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (далі - солідарна система), що базується на засадах солідарності і субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду на умовах та в порядку, передбачених цим Законом [25].

Другий рівень - накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (далі - накопичувальна система пенсійного страхування), що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді або у відповідних недержавних пенсійних фондах - суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на умовах та в порядку, передбачених законом [25].

Третій рівень - система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами

пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення [25].

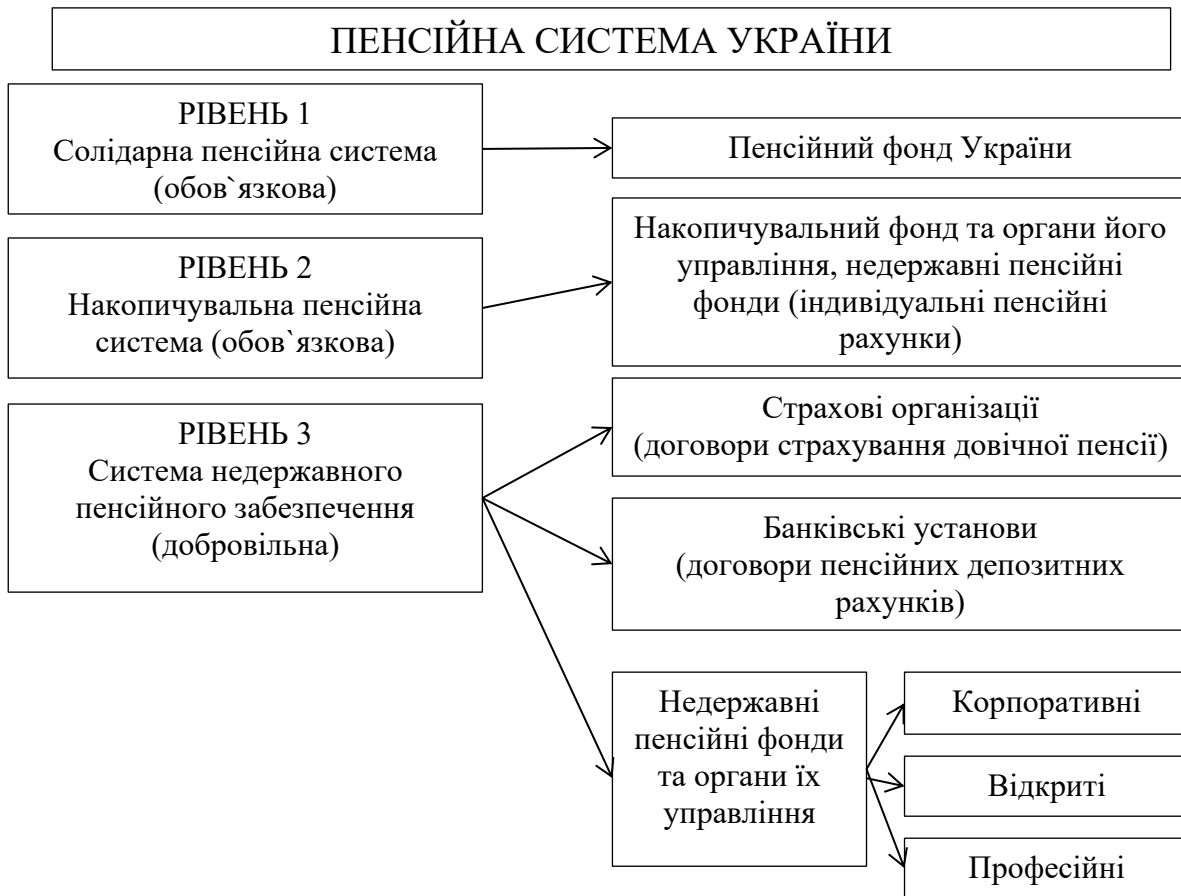

Рис. 1.1. Структура системи пенсійного забезпечення України

Джерело: створено автором з використанням [25, 26].

В розвинутих країнах, де давно панує на законних засадах багаторівнева пенсійна система, суспільства частіше віддає перевагу недержавним пенсійним фондам (НПФ). Згідно українського законодавства, недержавний пенсійний фонд - юридична особа, яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у визначеному законами України порядку [26]. В наш час існують три види недержавних пенсійних фондів:

1. Корпоративний НПФ створюється юридичною особою-роботодавцем або кількома юридичними особами-роботодавцями, до яких можуть приєднуватися роботодавці-платники. Учасниками такого фонду можуть бути виключно фізичні особи, які перебувають (перебували) у трудових відносинах з роботодавцями-засновниками чи роботодавцями-платниками такого фонду [25].

2. Професійний НПФ можуть створювати об'єднання юридичних осіб-роботодавців, об'єднання фізичних осіб, включаючи професійні спілки, чи фізичні особи, пов'язані за родом їх професійної діяльності. Учасниками такого фонду можуть бути тільки фізичні особи, у яких ознаки їх професійної діяльності співпадають з ознаками, визначеними в статуті фонду (наприклад, працівники металургійної галузі) [25].

3. Відкритий НПФ створюється будь-якими юридичними особами, крім тих, діяльність яких фінансується за рахунок державного або місцевих бюджетів. Учасниками відкритого фонду можуть бути будь-які фізичні особи незалежно від місця та характеру їх роботи [25].

Нині державний сектор пенсійного забезпечення громадян знаходиться в кризовому стані через ряд факторів, що негативно впливають на соціальну політику в цілому, серед них поширення демографічної кризи, зменшення кількості працюючих, низький рівень їх заробітної плати, політичні аспекти, постійний дефіцит коштів в Пенсійному фонді та інші соціально-економічні чинники. Все це впливає на швидкість реформування пенсійної системи України, на суму пенсії, яку отримує громадянин, і на благополуччя пенсіонерів загалом. Тому варто зазначити основні пріоритетні напрями, за якими слідує реформування пенсій в Україні:

- підвищення інвестиційної привабливості фінансових інструментів в Україні, які б дали змогу розвантажити солідарний рівень пенсійного забезпечення;

- просвітлення та інформаційне забезпечення громадян працездатного віку та молоді про переваги накопичувальної системи та системи недержавного пенсійного забезпечення;

- зменшення тінізації економіки, що призведе до поповнення Державного бюджету та Пенсійного фонду України;
- урегулювання політичних та економічних негараздів, що негативно впливають на темпи пенсійного реформування та введення в дію накопичувальної системи пенсійного забезпечення.

Проблема пенсійного забезпечення стосується абсолютно кожної працюючої особи в Україні, адже розмір пенсії залишається мізерним для більшості українців, реформування гальмує через численні проблеми в суспільстві, оподаткування доходів працюючих громадян є обтяжливим і дратівливим. Тому є необхідність створення та розширення нових фінансових інститутів, які покликані накопичувати кошти громадян не для фінансування інших пенсіонерів, а для забезпечення власної гідної старості.

На систему недержавного пенсійного забезпечення України впливає ціле розмаїття зовнішніх та внутрішніх факторів, на які звертають увагу люди при виборі фінансових інструментів інвестування. Позитивний чи негативний вплив необхідно якісно відслідковувати через систему моніторингу фінансових процесів, яка здатна оцінити їх, попередити та знешкодити негативні наслідки, або подовжити – позитивні.

Для дослідження факторів впливу на недержавні пенсійні фонди, варто якісно підійти до означення даних фінансових інститутів, їх будови, функцій та мети діяльності. Саме розуміння процесів діяльності недержавних пенсійних фондів як інституту спільного інвестування дасть поштовх до аналізу та оцінки показників діяльності НПФ та пошуку шляхів нівелювання негативних явищ та їх наслідків, а також пошуку методів удосконалення та популяризації НПФ.

Можна зазначити, що процес становлення пенсійної системи України знаходиться на фазі розвитку, зокрема, третій рівень пенсійної системи України розпочав свій розвиток після прийняття Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 9 липня 2003 року. Так, недержавний пенсійний фонд представляє собою сукупність внесків вкладників, які бажають отримувати пенсійне забезпечення, тобто свого роду відбувається акумуляція

вільних грошових коштів з подальшим їх інвестуванням задля отримання доходу для вкладників. Об'єктивно НПФ являється установою, що займається додатковим матеріальним забезпеченням вкладників по настанню певного періоду.

Варто звернути увагу, що недержавні пенсійні фонди є неприбутковими організаціями, які діють на некомерційних засадах. Тобто отримані НПФ прибутки в ході діяльності спрямовуються задля здійснення соціального ефекту, забезпечення добробуту пенсіонерів, а також досягнення певних ідей та цілей, передбачених статутними документами.

Висновки до розділу 1

1. Українське законодавство визначає недержавний пенсійний фонд як юридичну особу, яка діє на неприбуткових засадах та головною метою якого є накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду[26].

2. В сучасних умовах пенсійного забезпечення більшість громадян пенсійного віку не можуть гідно існувати через розмір пенсії, вона є досить низькою. Тому існує гостра необхідність створення нових фінансових інструментів для накопичення коштів, що будуть призначені для людини, яка їх накопичила, а не інших пенсіонерів.

3. Поступовий розвиток пенсійної системи України розпочався після прийняття Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 9 липня 2003 року. За яким, недержавний пенсійний фонд – це сукупність внесків вкладників, які бажають отримувати пенсійне забезпечення.

РОЗДІЛ 2

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ

Нині в Україні основним джерелом пенсійних виплат є пенсії, що одержують громадяни з державного солідарного рівня пенсійної системи. Адміністрування даного рівня здійснює Пенсійний фонд України. З 1 січня 2021 р. мінімальна пенсія в Україні складає 2400 грн що становить 40 % мінімальної заробітної плати в Україні. Такий низький розмір пенсії зумовлює необхідність переосмислення пенсійного забезпечення загалом, і кожним громадянином, зокрема.

У розвинутих країнах, де давно панує на законних засадах багаторівнева пенсійна система, суспільства частіше віддає перевагу недержавним пенсійним фондам (НПФ). Згідно українського законодавства, недержавний пенсійний фонд - юридична особа, яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у визначеному законами України порядку [26].

Станом на 31.12.2020 в Державному реєстрі фінансових установ містилася інформація про 63 недержавні пенсійні фонди (далі – НПФ) та 20 адміністраторів НПФ (довідково: станом на 31.12.2019 у Державному реєстрі налічувалось 65 НПФ та 22 адміністратори). При цьому, слід зазначити, що аналітична інформаційна довідка сформована за даними 19 адміністраторів щодо діяльності 58 діючих недержавних пенсійних фондів [23]. Найбільша кількість НПФ знаходиться в місті Київ – 47, або 72,3% від загального обсягу НПФ по Україні. Також, варто звернути увагу на розподіл НПФ по території України. Так, лише в 10 областях, а це 37,5% території України наявні НПФ,

серед них – Донецька, Дніпропетровська, Івано-Франківська, Житомирська, Львівська, Харківська, Одеська, Полтавська та Херсонська.

Основні показники діяльності НПФ, згідно з поданими звітними даними, та темпи їх приросту наведені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні у 2018-2020 рр.

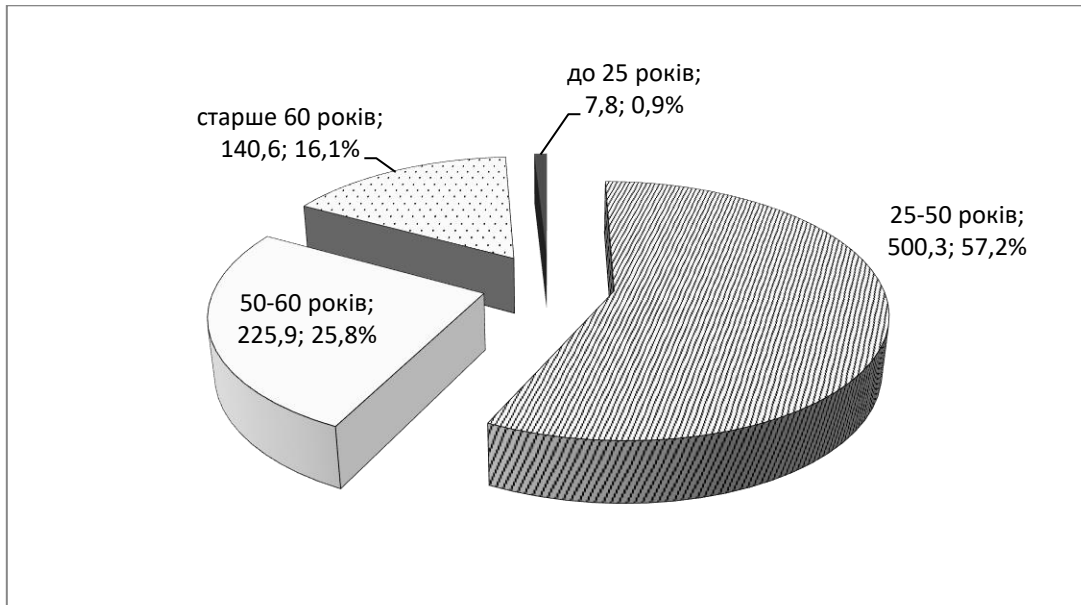
Показники	2018	2019	2020	Темпи приросту, %	
				2019/ 2018	2020/ 2019
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт.	68,8	77,1	87,8	12,1	13,9
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	855,3	874,6	883,0	2,3	1,0
Загальна вартість активів НПФ, млн. грн.	2 745,2	3 143,3	3 563,7	14,5	13,4
Пенсійні внески, всього, млн. грн.	2 000,5	2 160,8	2 377,9	8,0	10,0

Джерело: [23].

За даними таблиці можна зробити висновок, що недержавне пенсійне страхування все більше набуває популярності і значимості в суспільстві. Так, показники діяльності НПФ показують збільшення в середньому на 13%. Також, варто звернути увагу на кількість укладених контрактів. Отже, у 2020 році адміністраторами недержавних пенсійних фондів укладено 87,8 тис. шт. пенсійних контрактів, що більше на 13,9% (10,7 тис. шт.) порівняно з 2019 роком. Державний реєстр фінансових установ зазначає, що збільшення показників безпосередньо пов'язане зі збільшенням кількості укладених контрактів з фізичними особами, тобто з населенням. Причинами такого збільшення є зменшення довіри до солідарної системи пенсійного забезпечення та пошуків шляхів альтернативного матеріального забезпечення.

Віковий розподіл учасників НПФ засвідчує, що переважну більшість учасників НПФ становлять особи віком від 25 до 50 років, а саме 57,2%, тобто, люди середнього віку мають більшу довіру до нових фінансових установ, ніж населення старшої вікової групи (рис 2.1.). Також, важливо відмітити, що працездатне населення віком від 25 до 50 років має фінансову спроможність

вносити регулярні внески до НПФ, що також впливає на причини меншої затребуваності недержавного пенсійного забезпечення серед населення старшого віку.

Рис. 2.1. Розподіл учасників НПФ за віковими групами станом на 01.01.2020 р. (тис. осіб)

Джерело: [23].

За статевою приналежністю у всіх вікових групах лідирують чоловіки, а саме 57,7% від загальної кількості учасників НПФ. Причому у віковій групі старше 60 років їхня кількість перевищує кількість жінок у 1,9 разу [23].

Станом на 31.12.2020 адміністраторами недержавних пенсійних фондів укладено 87,8 тис. шт. пенсійних контрактів, що більше на 13,9% (10,7 тис. шт.) порівняно зі станом на 31.12.2019[23]. Розглянемо структуру пенсійних контрактів і хто є їх суб'єктами.

- з фізичними особами – 81,0 тис. шт.;
- з фізичними особами-підприємцями – 0,1 тис. шт.;
- з юридичними особами – 6,7 тис. шт.

Тобто, понад 98% усіх контрактів вкладено з фізичними особами, тобто з громадянами, найменша частина – з ФОПами – лише 0,1%. Юридичні особи теж мають посередні показники по кількості укладених договорів. Це є

негативним явищем, адже підприємці не поспішають робити пенсійні внески для своїх співробітників.

Порівнюючи дані за пенсійними виплатами, можна помітити, що обсяг одноразових пенсійних виплат збільшився на 9% і становить 594,5 млн грн, що є ваговим індикатором примноження капіталу НПФ та пенсійних виплат.

Таблиця 2.2

**Динаміка пенсійних виплат недержавних пенсійних фондів в Україні
за 2018-2020 рр.**

Показник	Од. виміру	Станом на кінець			Приріст 2020 до 2019 р., (%)
		2018	2019	2020	
Одноразові пенсійні виплати	млн. грн.	545,5	594,5	649,9	9,3
Пенсійні виплати на визначений строк	млн. грн.	264,4	352,9	457,5	29,6
Всього	млн. грн.	809,9	947,4	1 107,4	16,9

Джерело: [23].

Щодо розміру середніх пенсій, що отримують учасники в НПФ, то Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг зазначає: Середній розмір одноразової пенсійної виплати на одного учасника НПФ, який отримав/ отримує пенсійну виплату одноразово, станом на 31.12.2020 становив 7,9 тис. грн. (станом на 31.12.2019 – 7,5 тис. грн., станом на 31.12.2018 – 7,1 тис. грн.) та середній розмір пенсійної виплати на визначений строк на одного учасника НПФ, який отримав/ отримує пенсійну виплату на визначений строк, становив 106,5 тис. грн. (станом на 31.12.2019 – 82,7 тис. грн., станом на 31.12.2018 – 63,4 тис. грн.). [23]. До слова, середній розмір державної пенсії станом на 30.10.2020 року становим 3410,6 грн, що є майже вдвічі меншою за пенсію з НПФ.

Говорячи про діяльність НПФ, то головна її частина – це інвестування. При чому, для НПФ важливо формувати низькоризиковий інвестиційний портфель. Тому важливими аспектами інвестування виступає захист вкладів від інфляційних процесів, а також примноження капіталу вкладників.

Станом на 31.12.2020 переважними напрямками інвестування пенсійних активів стали державні цінні папери (47,3%), депозити в банках (38,8% інвестованих активів), облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України (5,4%), облігації внутрішніх місцевих позик (2,7%), об'єкти нерухомості (2,5%) [23]. Розглянемо структуру інвестиційних інструментів, які використовували в НПФ в 2019-2020 роках в табл. 2.3 та діаграмі на рисунку 2.1.

Таблиця 2.3

Динаміка структури інвестованих недержавних пенсійних активів в Україні в 2019-2020 рр.

Назва активу	Станом на 31.12.2019		Станом на 31.12.2020		Приріст станом на 31.12.2020/ станом на 31.12.2019, (%)
	Загальна вартість, млн грн	Відсоток від загальної суми активів, %	Загальна вартість, млн грн	Відсоток від загальної суми активів, %	
Державні цінні папери	1 443,5	45,9	1 686,2	47,3	16,8%
Грошові кошти	1 221,6	38,9	1 383,8	38,8	13,3%
Облігації підприємств	236,7	7,5	192,5	5,4	-18,7%
Об'єкти нерухомості	86,8	2,8	90,0	2,5	3,7%
Дебіторська заборгованість	66,1	2,1	39,8	1,1	-39,8%
Акції	45,7	1,4	50,4	1,4	10,3%
Інші інвестиції	26,3	0,8	15,2	0,5	-42,2%
Облігації внутрішніх місцевих позик	11,6	0,4	94,8	2,7	717,2%
Банківські метали	5,0	0,2	11,0	0,3	120,0%
Всього:	3 143,3	100,0	3 563,7	100,0	13,4%

Джерело: [23].

Аналізуючи дані табл. 2.3, видно, що найбільшу питому вагу займають державні цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України - 45,9% та 47,3% відповідно. Менше 1% в структурі інвестиційних інструментів займають банківські метали та інші інвестиції. На рисунку 2.1 візуалізовано структурні елементи НПФ.

Рис. 2.1. Структура інвестованих пенсійних активів в НПФ в 2020 році

Джерело: власні дослідження на основі [23].

Варто сказати, що структура відокремленого заощадження коштів на пенсію є однозначно важливим компонентом фінансової системи України, проте є ряд причин, які гальмують розвиток НПФ на ринку. Нині виділяться такі фактори, що негативно впливають на розвиток НПФ, а саме несприятливі макроекономічні обставини в країні, низький рівень доходів населення, недовіра суспільства до фінансових установ та інструментів, відсутність розвинутого ринку капіталів, недостатність інформації про додаткові недержавні пенсії. Проте, говорячи про динаміку показників, то варто зауважити, що показники та індикатори хоч і повільно, проте зростають, що є позитивним явищем і шляхом до популяризації НПФ та покращення ситуації з пенсійними виплатами по країні.

Важливим етапом в дослідженні важливості такого фінансового інституту як недержавний пенсійний фонд – є SWOT-аналіз. Традиційний метод SWOT — аналізу дозволяє провести детальне дослідження зовнішнього й внутрішнього середовища. Метою SWOT-аналізу не є з'ясування всіх сильних і слабких сторін, це надто складно і не забезпечує досягнення ефективності[14]. Під час опису сильних та слабких сторін, загроз та можливостей бралися до уваги усі економічні, політичні та соціальні аспекти та фактори впливу на систему недержавного пенсійного забезпечення загалом по Україні. Зібрані дані систематизовано і перетворено на таблицю 2.4 з 4 блоками, що включають усі позитивні і негативні чинники діяльності недержавних пенсійних фондів.

Таблиця 2.4

SWOT-аналіз недержавної пенсійної системи в Україні

<p>Сильні сторони</p> <ul style="list-style-type: none"> • Облік пенсійних накопичень відповідно до прийнятих міжнародних стандартів та законодавства; • Активи НПФ – джерело інвестування; • Потужний інвестиційний потенціал; • Підтримка з боку держави, Пенсійного фонду та інших фінансових інститутів; • Моніторинг ринку для виявлення перспективних об'єктів інвестування; • Примноження пенсійних вкладів 	<p>Слабкі сторони</p> <ul style="list-style-type: none"> • Мала кількість НПФ в Україні; • Мала кількість відділень по Україні; • Низький рівень довіри до НПФ; • Низький рівень добровільних пенсійних накопичень; • Низький рівень захищеності вкладів; • Відсутність прозорості. • Залежність дохідності вкладів від економічної, політичної ситуації в країні, рівня інфляції.
<p>Можливості</p> <ul style="list-style-type: none"> • Інтеграція України в світовий фінансовий ринок; • Підвищення організованості фондового ринку і його учасників; • Створення системи державних гарантій; • Розвиток та покращення законодавчої бази, що захищає систему НПЗ; • Розвиток економіки через інвестування в підприємства; • Поява на ринку нових інститутів НПЗ, їх укрупнення; • Рівномірний розподіл пенсійних вкладів між державною і НПФ. 	<p>Загрози</p> <ul style="list-style-type: none"> • Проблема дефіциту пенсійної системи; • Тінізація економіки; • Неправильна податкова політика, що проектує деформовані дані про доходи об'єктів інвестування; • Нестабільна політична ситуація в країні, воєнні дії; • Світові і локальні фінансові кризи.

Джерело: власні дослідження.

У загальному, спираючись на проведений SWOT-аналіз системи НПЗ, можна сказати, що за допомогою сильних сторін та можливостей, можна мінімізувати вплив загроз та подолати слабкі сторони і тим самим запровадити третій рівень пенсійного забезпечення на законних засадах. Метою проведення SWOT-аналізу є побудова стратегічного плану діяльності певної системи, оскільки методика - ефективний спосіб оцінки стану та майбутніх перспектив об'єкта дослідження.

Отже, було встановлено сім слабкостей. Порівнюючи з сильними сторонами, слабких все ж на одну більше. Серед сильних сторін було виділено основні функції недержавних пенсійних фондів, тобто мотив і мета їх діяльності: примноження добровільних пенсійних вкладів, інвестування коштів в перспективні об'єкти, фінансова підтримка господарюючих суб'єктів, а також правильний і грамотний облік вкладених коштів, що допоможе вкладникам регулярно орієнтуватися у власних внесках.

До слабких сторін було віднесено основні перешкоди на шляху до успішної діяльності НПФ та системи НПЗ загалом. Основні недосконалості представлені критично малою кількістю фондів недержавного пенсійного забезпечення і їх відділень. Вище було зазначено, що станом на кінець 2020 року в Україні налічувалось 63 НПФ, при чому у більшості областей не наявні представництва або відділення НПФ, що однозначно негативно впливає на популяризацію недержавного пенсійного страхування. До слова, станом на кінець 2020 року кількість банків в Україні становила 75, при цьому кількість представництв та відділень становила близько 8000.

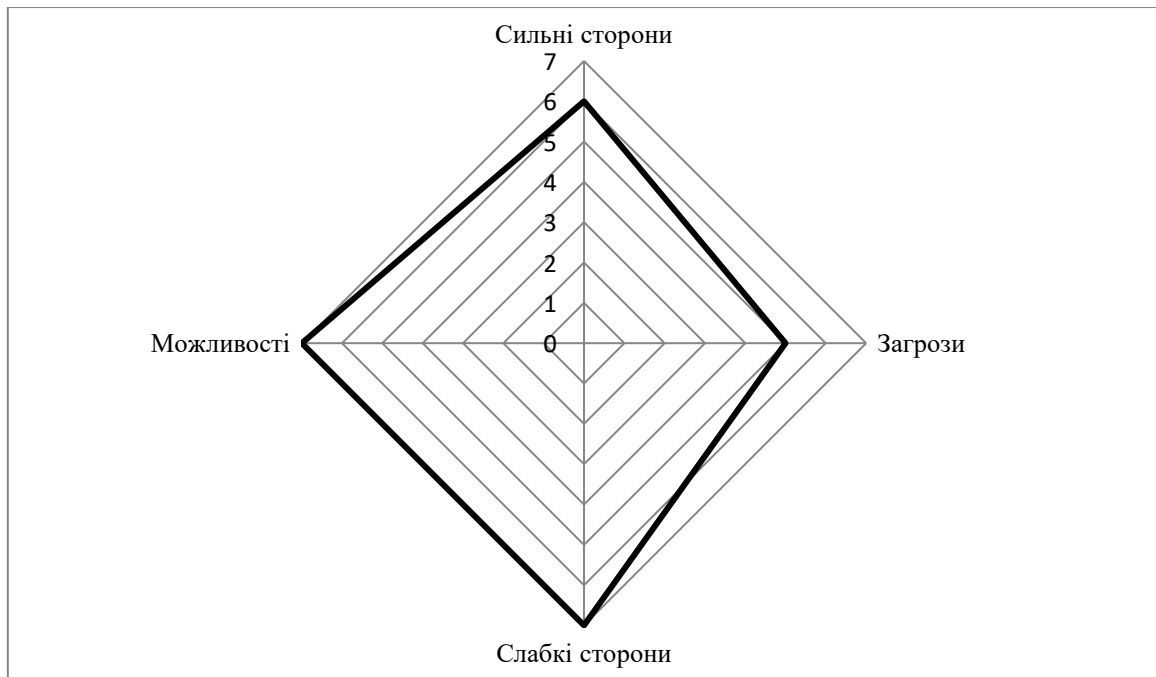
Тобто, довіра до банків в населення значно вища, ніж до НПФ. Це також є негативною стороною, адже банківська система залишається основним засобом накопичення коштів населення. Говорячи про рівень довіри до системи НПЗ, варто провести анкетування та детальний аналіз отриманих даних опитаної групи населення щодо проблем популяризації НПФ. Результати анкетування відображені в розділі 3.

Суперечливим аспектом діяльності НПФ є низький рівень захисту вкладів та прозорості їх діяльності. Під цими поняттями розуміють недостатні гарантії безпеки пенсійних внесків, ненадійне державне управління та нагляд за системою НПФ та беззахисність баз даних НПФ перед кібератаками та іншими можливими інформаційними небезпеками.

Третій блок SWOT-аналізу представлений можливостями, що відкриваються перед системою НПЗ у разі подолання негативних пунктів та загроз. До можливостей варто віднести: підвищення організованості фондового ринку і його учасників, що проявляється в тісних зв'язках усіх суб'єктів фінансового ринку; створення системи державних гарантій та розвиток законодавчої бази, що вплине на захист системи НПЗ; зростання економіки через інвестування в підприємства, що вплине на положення країни в світі та на процес її інтеграції в світовий фінансовий ринок.

Загрозами системи недержавного матеріального забезпечення пенсіонерів є усі ті факти, що негативно впливають на розвиток економіки та НПФ в Україні, зокрема. Ними являються: тінізація економіки, тобто приховування суб'єктами господарювання реальних доходів і зменшена сплата податків; несприятливі політичні обставини, що здатні руйнувати економічний уклад та гальмувати розвиток фінансових систем; світові та локальні фінансові кризи, які зачіпають абсолютно усі види економічної діяльності.

Загрози хоч і є, проте їх значно менше ніж можливостей, що відкриваються при всебічному розвитку системи НПЗ. Вищевикладене дає підставу для висновку про недостатню готовність пенсійної системи України до майбутніх демографічних викликів. Важливим кроком є візуалізація аналізу (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Пелюстковий графік результатів SWOT-аналізу недержавної пенсійної системи в Україні

Джерело: власні дослідження.

В кінцевому підсумку Україна, реформуючи пенсійну систему, вступить на шлях пенсійного саморегулювання та самозабезпечення. При цьому право на гідну старість здобувається працею самих майбутніх пенсіонерів.

Висновки до розділу 2

1. За даними проведеного аналізу діяльності недержавних фондів в Україні можна зробити висновок, що недержавне пенсійне страхування все більше набуває популярності і значимості в суспільстві. Так, приріст показників діяльності НПФ становить в середньому до 15%;

2. За даними НБУ, середній розмір одноразової пенсійної виплати на одного учасника НПФ, який отримав/ отримує пенсійну виплату одноразово, становить 7,5-8 тисяч гривень[23]. Це значно вищий показник, ніж розмір звичайного державного матеріального забезпечення, саме тому, варто

популяризувати систему недержавного пенсійного забезпечення, як основний об'єкт інвестування у власне майбутнє.

3. SWOT-аналіз виявив сильні та слабкі сторони системи недержавного пенсійного забезпечення. Відтак, сильними сторонами є примноження пенсійних вкладів, інвестування коштів в перспективні проекти, фінансова підтримка суб'єктів господарювання, а також облік вкладених коштів, що допоможе вкладникам регулярно орієнтуватися у власних внесках.

РОЗДІЛ 3

ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Грунтовний аналіз економічної діяльності певного суб'єкта передбачає також проведення аналізу експертних оцінок, який здатний врахувати усі найголовніші параметри фінансово-господарської діяльності через врахування думок експертів і побудови на основі їх гіпотез про певні досліджувані явища. При проведенні зазначаються показники, які характеризують ефективність роботи, стан і розміщення коштів, рентабельність інвестування, аналіз джерела та інші показники. Вибір вхідних показників характеризує мету, яку ставить перед собою аналітик, досліджуючи проблеми та фінансово-економічний потенціал суб'єкта.

Тематикою та об'єктом такого анкетування виступили проблеми попиту на послуги недержавних фондів. Експертна група складала 24 особи. Серед усіх опитаних, понад 87% респондентів до 30 років. 12% склали люди понад 30 років.

Переходячи до основних підпунктів та питань анкетування, варто зазначити результати, що були отримані в ході дослідження. Відтак, можна сказати, що довіра до системи недержавного пенсійного забезпечення знаходиться на середньому та близько до низького рівні. Серед опитаних, зовсім не довіряють 25%, найвищий рівень довіри не викликає НПФ ні в одного респондента. Тобто, ніхто з опитаних не вважає НПФ надійною фінансовою установою.

Одною з причин недовіри є погана проінформованість населення про НПФ. Так, майже 42% взагалі не цікавляться НПФ, 37,5% частково проінформовані і всього лише 20,8% є експертами в цьому секторі. Тому, важливо розповсюджувати інформацію про переваги таких послуг та популяризувати сферу. Інструментами можуть виступити соціальна робота серед населення, рекламні кампанії та інша діяльність, що спрямована на

розповсюдження та поширення інформації щодо переваг системи недержавного пенсійного забезпечення.

Не в останню чергу було важливим проаналізувати, яка частка опитаних вже вкладає кошти, або планує вкласти в недержавні пенсійні фонди, та в які інші фінансові інструменти респонденти інвестують власні кошти. Лівова частка, а саме 41,7%, взагалі не інвестують свої кошти, що свідчить про недовіру до фінансових установ загалом. Банківському депозиту належить третина опитаних, цінні папери купують 20% опитаних. В той же час, послугами НПФ користується 4,2% опитаних, що є надто низьким. Причиною такого низького показника може бути молодий вік опитаних.

Також, було прийнято рішення дослідити за допомогою аналізу експертних оцінок причини непопулярності недержавних пенсійних фондів в Україні. Вже виявлено, що головними перепонами на шляху до росту обсягів недержавного пенсійного страхування є недостатня підтримка з боку держави та законодавства. Не менш важливим аспектом, який гальмує розвиток НПФ є недосконалість інвестиційної політики, яка проявляється у вузькому спектрі фінансових інструментів, що дозволені в НПФ. Для розширення кола причин, учасникам опитування було запропоновано проранжувати ряд аспектів, що заважають повноцінному функціонуванню системи недержавного пенсійного забезпечення. Серед них були такі:

1. достатність державної пенсії;
2. самостійне накопичення коштів;
3. недовіра коштів на довгий період;
4. вигода інших фінансових інструментів.

На основі отриманих відповідей було побудовано табл. 3.1 з бальними оцінками та розрахунок коефіцієнту конкордації (параметру узгодженості думок експертів).

Експертна оцінка причин непопулярності НПФ в Україні

Причини непопулярності системи НПЗ	Бальна оцінка										Сума рангів, S_i	$D_i = S_i - S_{ср}$	D_i^2
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
1. Достатньо державної пенсії	1	2	1	1	1	1	1	1	3	1	13	-14	196
2. Самостійне накопичення коштів	4	3	5	3	1	1	4	3	4	3	31	4	16
3. Недовіра коштів на довгий період	5	2	3	1	5	3	3	2	5	3	32	5	25
4. Вигода інших фінансових інструментів	3	2	5	2	4	4	3	2	2	5	32	5	25
Разом	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	108	x	262
У середньому	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	27	x	x

Джерело: власні дослідження.

$$K_{\text{кон}} = \frac{12S}{m^2(n^3-n)}, \quad (2.1)$$

де S – сума квадратів рангів, m – число експертів, n – число об'єктів.

Таким чином:

$$K_{\text{кон}} = \frac{12 \times 262}{10^2(4^3 - 4)} = 0,524 \text{ (52,4\%)}$$

Проведений аналіз показав, що коефіцієнт конкордації виявився 0,524, тобто 52,4% опитаних мають схожу думку. Результати аналізу експертних оцінок показав, що найголовнішою причиною, через яку респонденти згодні користуватися послугами НПФ є надто низький рівень державної пенсії.

Говорячи про обсяг вкладень від загальної суми доходу, то більшість респондентів готові вкласти незначну частину власних коштів в систему НПЗ,

25% взагалі не готові вкладати в НПФ кошти. Тобто населення не має можливості відкладати великі суми на власне пенсійне забезпечення. Також, зазначимо, що респонденти не готові відкладати кошти додатково на власне пенсійне забезпечення, якщо їх місячний дохід не буде становити більше 10000 грн, про це повідомили 95,8% респондентів.

На стан недержавного пенсійного забезпечення в Україні впливає сукупність зовнішніх та внутрішніх факторів, які призводять до позитивних або навпаки негативних тенденції у сфері недержавного пенсійного забезпечення. Тому, не зайвим буде провести кореляційно-регресійний аналіз для дослідження тісноти зв'язку базового показника – обсягу пенсійних вкладень в недержавні пенсійні фонди (Y).

Кореляційно-регресійний аналіз – це побудова та аналіз економіко-математичної моделі у вигляді рівняння регресії (рівняння кореляційного зв'язку), що виражає залежність результативної ознаки від однієї або кількох ознак-факторів і дає оцінку міри щільності зв'язку [8]. Ми вважаємо, що факторами впливу можна виділити соціальні, економічні та політичні чинники, які гіпотетично можуть змінювати попит на послуги недержавних пенсійних фондів. Такими ознаками виявились:

– середня заробітна плата в Україні, грн (X_1). Обраний показник може показати чи є можливість в середньостатистичного громадянина здійснювати регулярні пенсійні внески до НПФ з основного виду доходу – заробітної плати;

– мінімальна заробітна плата по Україні, грн (X_2). Необхідність даного показника дублює мету попереднього показника, проте до уваги беруться громадяни з нижчим обсягом доходів;

– індекс інфляції, % (X_3). Індикатор інфляції показує чи доцільним є довгострокове інвестування коштів в межах вітчизняної економіки.

– Середній рівень пенсії в Україні, грн (X_4) показує необхідність в альтернативних видів пенсійного забезпечення.

– Процентна ставка за депозитами, % (X_5) демонструє інші види вкладання коштів з метою отримання доходу від них.

– Індекс реальної зарплати, % (X_6) характеризує зміну купівельної спроможності номінальної заробітної плати. Під час дослідження є потреба дослідити зможу включити регулярні пенсійні внески як щомісячні витрати учасника НПФ.

– Частка учасників НПФ, що отримують пенсію з нього до загальної кількості учасників НПФ (X_7).

– Індекс споживчих цін, % (X_8) обраний з метою дослідження певного набору товарів та послуг під час отримання учасниками пенсійних виплат з НПФ.

– ВВП на одного пенсіонера (X_9) є суто економічним показником, що теоретично може впливати на систему недержавного пенсійного забезпечення.

У табл. 3.2 продемонстрована динаміка описаних вище показників впродовж 2013-2019 рр.

Таблиця 3.2

**Вхідні дані для кореляційно-регресійного аналізу системи
недержавного пенсійного забезпечення в Україні в 2013-2019 роках**

Рік	Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	X ₉
2013	1587,5	3282	1182	104,6	1470,7	12,5	110,1	8,2	13639,7	10666,8
2014	1808,2	3480	1218	105,1	1526,1	13,2	110,0	9,1	13533,3	11576,8
2015	886,8	4195	1298	135,0	1581,5	12,2	118,6	9,8	12147,2	16295,6
2016	1895,2	5183	1476	189,4	1699,5	10,4	116,2	9,7	12296,5	19380,9
2017	1897,3	7104	3200	213,2	1828,3	7,8	114,5	9,4	11956,2	24948,7
2018	2000,5	8865	3727	243,3	2479,2	7,7	115,1	9,5	11725,4	30350,4
2019	2160,8	10497	4173	265,7	3019,6	8,1	117,2	9,6	11300,0	35173,1

Джерело: власні дослідження на основі [3, 8, 10, 11, 17, 23, 29, 30].

Дослідження проводилось за допомогою програмного забезпечення Excel. Під час попереднього аналізу виявлено мультиколінеарність (лінійну залежність) між факторами і було прийнято рішення відкинути для подальшого аналізу окремі показники. З метою наступного аналізу було залишено середній рівень пенсії в Україні, процентна ставка за депозитами та індекс реальної зарплати. Наступним кроком стало виявлення парних коефіцієнтів регресії, які представлено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Кореляційна матриця, що показує ступінь залежності між факторами, що впливають на систему недержавного пенсійного забезпечення в Україні в 2013-2019 роках

-	Y	X ₄	X ₅	X ₆
Y	1	0,8589	-0,7163	0,7104
X ₄	0,8589	1	-0,7635	0,4516
X ₅	-0,7163	-0,7635	1	-0,4618
X ₆	0,7104	0,4516	-0,4618	1

Джерело: власні дослідження.

Дані табл. 3.3 демонструють дані від 0 до 1, тобто, чим ближче показник до одиниці, тим тісніший зв'язок між представленими індикаторами. За отриманими результатами можна зробити наступні висновки:

- говорячи про зв'язок базису (Y) і інших факторів (X), то існує сильний лінійний зв'язок між обсягом пенсійних вкладень НПФ та усіма факторами – парні коефіцієнти кореляції становлять понад 0,5;
- сильний зв'язок характерний для двох факторів – середній рівень пенсії в Україні та процентна ставка за депозитами. Також варто зауважити, що зв'язок є оберненим (зі знаком мінус в парних коефіцієнтах кореляції), а отже, чим нижче середній рівень пенсії, тим вища процентна ставка за депозитами, і навпаки;
- індекс реальної зарплати відображає несильний зв'язок з середнім рівнем пенсії в Україні та процентною ставкою за депозитами;

У результаті розрахунків було отримано рівняння множинної регресії (3.1):

$$Y = -866,8687 + 0,1957X_1 - 2,3907X_2 + 20,9723X_3 \quad (3.1).$$

Можлива наступна економічна інтерпретація параметрів моделі: збільшення середнього рівня пенсії на одиницю, призводить до збільшення обсягу пенсійних вкладень в НПФ в середньому на 0,196 одиниці виміру; збільшення процентної ставки за депозитами на одиницю, спровокує зменшення обсягу пенсійних вкладень в НПФ в середньому на 2,391 одиниці.

Також, важливими аспектами аналізу є коефіцієнт детермінації ($R^2=0,932$) та зважений коефіцієнт детермінації ($R^2=0,738$), що вказує на якість рівняння регресії та наскільки рівняння пояснює поведінку базисного фактору (Y).

За максимальним коефіцієнтом еластичності $E=1,27$ робимо висновок, що найбільший вплив на кількість укладених договорів в НПФ становить фактор індекс реальної зарплати. Статистична значимість рівняння перевірена за допомогою коефіцієнта детермінації і критерію Фішера. Встановлено, що в досліджуваній ситуації 86,88% загальної варіабельності базису пояснюється зміною факторів.

Висновки до розділу 3

1. Розвиток недержавних пенсійних фондів відбувається хоч і не стрімко, проте стабільно. В той же час, довіра до системи недержавного пенсійного забезпечення знаходиться на досить низькому рівні. Опитування показало, що високий рівень довіри до НПФ виникає лише у 25% респондентів. Головна причина таких результатів – погана поінформованість про переваги і недоліки даної фінансової установи.

2. Відокремлені заощадження коштів на пенсію є однозначно важливим компонентом пенсійної системи України, проте є ряд факторів, які впливають на сучасний розвиток недержавного пенсійного забезпечення. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу було визначено сильний зв'язок середнього рівня пенсії в Україні та процентної ставки за депозитами, що вказує на високу затребуваність такого фінансового інструменту як депозит.

3. Виходячи з кореляційно-регресійного аналізу громадяни потребують надійних інструментів у сфері недержавного пенсійного забезпечення, що сприятиме його популяризації та збільшенню внесків до системи недержавного пенсійного забезпечення. Аналізуючи отримані результати, можна наголосити, що найбільший вплив на обсяг пенсійних вкладів в систему недержавного пенсійного забезпечення становить середній рівень пенсії в Україні.

ВИСНОВКИ

1. Сформульовано, що недержавний пенсійний фонд є юридичною особою, яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у визначеному законами України порядку [26].

2. Означено, що недержавні пенсійні фонди є неприбутковими організаціями, які діють на некомерційних засадах. Тобто отримані НПФ прибутки в ході діяльності спрямовуються задля здійснення соціального ефекту, забезпечення добробуту пенсіонерів, а також досягнення певних ідей та цілей, передбачених статутними документами.

3. Виявлено, що проблема пенсійного забезпечення стосується абсолютно кожної працюючої особи в Україні, адже розмір пенсії залишається мізерним для більшості українців, реформування гальмує через численні проблеми в суспільстві, оподаткування доходів працюючих громадян є обтяжливим і дратівливим. Тому є необхідність створення та розширення нових фінансових інститутів, які покликані накопичувати кошти громадян не для фінансування інших пенсіонерів, а для забезпечення власної гідної старості.

4. Визначено, що недержавне пенсійне страхування все більше набуває популярності і значимості в суспільстві. Так, показники діяльності НПФ показують збільшення в середньому на 13%. У 2020 році адміністраторами недержавних пенсійних фондів укладено 87,8 тис. шт. пенсійних контрактів, що більше на 13,9% (10,7 тис. шт.) порівняно з 2019 роком [23].

5. Накопичення коштів на пенсію є важливим компонентом пенсійної системи України, проте є ряд факторів, які впливають на сучасний розвиток недержавного пенсійного забезпечення. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу було визначено сильний зв'язок середнього рівня пенсії в

Україні та процентної ставки за депозитами, що вказує на високу затребуваність такого фінансового інструменту як депозит. Тобто, населення обирає частіше депозитні послуги в банку, ніж вклади в недержавні пенсійні фонди.

6. Досліджено, що головною причиною недовіри є погана проінформованість населення про НПФ. Так, опитування показало, що 42% взагалі не цікавляться НПФ, 37,5% частково проінформовані і всього лише 20,8% є експертами в цьому секторі. Тому, важливо розповсюджувати інформацію про переваги таких послуг та популяризувати сферу. Інструментами можуть виступити соціальна робота серед населення, рекламні кампанії та інша діяльність, що спрямована на розповсюдження та поширення інформації щодо переваг системи недержавного пенсійного забезпечення.

7. Шляхом кореляційно-регресійного аналізу розкрито, що населення пенсійного віку потребує надійних фінансових інструментів у сфері недержавного пенсійного забезпечення. Головною проблемою системи недержавного пенсійного забезпечення є недовіра населення до фінансових установ. Аналізуючи отримані результати, можна наголосити, що найбільший вплив на обсяг пенсійних вкладів в систему недержавного пенсійного забезпечення становить середній рівень пенсії в Україні.

8. Математичні моделі показали, що збільшення середнього рівня пенсії на одиницю, призводить до збільшення обсягу пенсійних вкладень в НПФ в середньому на 0,2 одиниці виміру. В той же час, збільшення процентної ставки за депозитами на одиницю, спровокує зменшення обсягу пенсійних вкладень в НПФ в середньому на 2,4 одиниці. Також, коефіцієнт еластичності вказав на те, що найбільший вплив на кількість укладених договорів в НПФ становить фактор індекс реальної зарплати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біла С. О. Роль держави в управлінні розвитком недержавних пенсійних фондів. Публічне управління: теорія та практика. 2010. № 1. С. 124-125.
2. Брус С.І. Недержавні пенсійні фонди як інституційні інвестори: тенденції та проблеми розвитку. Економіка і прогнозування. 2018. № 2. С. 62-75.
3. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2021 / Портал Мінфін URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>
4. Верхоляк З., Сокорівська О.А. Актуальні проблеми реформування системи пенсійного забезпечення в Україні. Матеріали Міжнародної науково-технічної конференції «Фундаментальні та прикладні проблеми сучасних технологій до 100 річчя з дня заснування НАН України та на вшанування пам'яті Івана Пулюя (100 річчя з дня смерті)» Тернопіль. 2018. С. 334-335.
5. Вітка Ю. В. Недержавні пенсійні фонди: теоретичні та практичні аспекти. Наукові записки НаУКМА. Серія «Юридичні науки». 2005. Т. 38. С. 18-22.
6. Герасименко, П., 2020. Бій з тінню, або як відбілити чорні зарплати. URL: <http://zaxid.net/article/91883>. (дата звернення 20.09.2021).
7. Демченко, К.І., 2019. Аналіз динаміки надходжень до пенсійного фонду України. Вісник соціально-економічних досліджень. № 1 (69). с. 29-39.
8. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 2. / Редакція.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.
9. Захаренко, Я.В., Шелест, О.Л., 2019. Пенсійне забезпечення у системі соціального захисту населення. URL: <http://conf.htei.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/zbirkazaporuka2015.pdf#page=127> (дата звернення 11.10.2021).
10. Індекс інфляції в Україні 2021 / Портал Мінфін URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/>

11. Індеси споживчих цін у 1992-2020 роках (до грудня попереднього року) / Офіційний сайт Державної служби статистики URL: <http://surl.li/ayepd>
12. Кацьора, О.В., 2018. Пенсійне страхування та пенсійна реформа в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія: Педагогіка. Соціальна робота. Вип. 2 (43). с. 107-110.
13. Коваленко Ю.М., Коваленко І.І. Еволюційні тренди в системі інвестиційних і пенсійних фондів в Україні. Економічний вісник. 2020. № 4. С. 43-52.
14. Маркетинговий аналіз: навч. посіб. / В.В. Липчук, І.Г. Яців, Б.М. Гошко, О.Й. Гошко; ред. В.В. Липчук. – Київ: Альма матер, 2008. – 216 с.
15. Миргород-Карпова, В.В., Корощенко, К.Р., 2020. Функціонування пенсійної системи України, Великобританії та США: порівняльно-правова характеристика. Правові горизонти. Вип. 21 (34). С. 141-147.
16. Михайлова, І.Ю., Добровільна участь у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Університетські наукові записки. 2018. №3-4. С. 191-199.
17. Мінімальна зарплата в Україні / Портал Мінфін URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/>
18. Недержавне пенсійне забезпечення в Україні: оцінка та рекомендації. Звіт проекту USAID «Трансформація фінансового сектору», липень, 2019. 58 с. URL: <http://surl.li/ayepj>
19. Недержавні пенсійні фонди об'єдналися в асоціацію URL: <http://surl.li/ayeqf> (дата звернення 11.09.2021 р.).
20. Офіційний сайт Всеукраїнської асоціації недержавних пенсійних фондів. URL: <https://www.vanpf.org.ua/pro-asociaciyu> (дата звернення 22.09.2021).
21. Офіційний сайт Української асоціації інвестиційного бізнесу.– URL: <https://www.uaib.com.ua/>
22. Пенсійна реформа в Україні. Режим доступу: <http://www.pension.kiev.ua>. (дата звернення 16.09.2021).

23. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31 березня 2020 р. / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: https://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/NPF/NPF_I_kv%202020.pdf

24. Приймак І., Вишивана Б. Недержавне пенсійне забезпечення в системі соціального захисту населення. Світ фінансів. 2019. № 3 (60). С. 121-138.

25. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> (дата звернення: 07.08.2021);

26. Про недержавне пенсійне забезпечення: закон України від 09.07.2003 № 1057-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 11.05.2021).

27. Река Є. Роль недержавних пенсійних фондів у системі пенсійного забезпечення. Фінансове забезпечення економіки : матеріали науково-практичної конференції, 24 травня 2018 р. Житомир : ЖНАЕУ, 2018.

28. Река Є. Фактори впливу на недержавне пенсійне забезпечення в Україні. Фінансове забезпечення економіки : матеріали науково-практичної конференції, 01 червня 2021 р. Житомир : Поліський національний університет, 2021. С. 57-59.

29. Середні ставки за депозитами для юридичних осіб в Україні / Портал Мінфін URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/deposit/company/>

30. Середній розмір місячної пенсії та кількість пенсіонерів (на початок 1991-2018) / Офіційний сайт Державної служби статистики URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/sz/sz_u/srp_07rik_u.html

31. Серікова, О.М., 2019. Накопичувальна пенсійна система як напрям корпоративної соціальної відповідальності підприємства. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 30 (69), № 2. С. 210-214.

32. Сокоринський Ю.В. Особливості та зміст недержавного пенсійного забезпечення. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. 2018. № 36. Т. 2. С. 72-76.

33. Терлецька, Н.М., Руснак, Д.І., 2019. Впровадження нових стандартів надання послуг у контексті модернізації пенсійної системи України. Молодий вчений, (1 (2)). С. 520-523.

34. Ткаченко Н. Вектори розвитку інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2019. № 1 (17). С. 200-206.

35. Тлумачний словник з інвестування пенсійних коштів[Текст]. – К.: Фінреп, 2010. – 190 с.

36. Трохименко, А. Д., Кракос, Ю. Б., 2019. Моделі пенсійної системи та її реформування. Матеріали всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Стратегічні перспективи розвитку промислових регіонів України в умовах економічної турбулентності». С. 509-510.

37. Указ Президента «Про основні напрями реформування системи пенсійного забезпечення населення України» від 13 квітня 1998 р. №291/98. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n1_14100-01#Text (дата звернення 27.10.2020).

38. Федина, В.В. Проблемні питання реформування пенсійної системи України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2017. №25 (2). с. 128-131.

39. Федина В.В. Управління активами недержавних пенсійних фондів: зарубіжний досвід та вітчизняна практика. Економіка та держава. Економічна наука. 2019. № 5. С. 118-123.

40. Фисун, І.В., Яремченко, Л.М., Яріш, О.В. 2017. Фактори розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні: математичне обґрунтування. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки». Вип, 24(2). С. 109-113.

41. Шубенко І. А., Река Є. Оцінка стану розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні. Стійкий розвиток національної економіки: актуальні проблеми та механізми забезпечення, 27 квітня 2021р., Кривий ріг. С.390-395.

42. Шумило, М.М., 2017. Функції пенсійної системи України. Соціальне право. №1 С. 184-194.

43. Що не так з недержавними пенсійними фондами? Реанімаційний пакет реформ URL: <http://surl.li/ayetp> (дата звернення 11.09.2021 р.).